

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Heeft de kerk een probleem met de oudere jeugd?



We beleven weer een heel mooie periode. Vanuit alle windrichtingen horen wij hoe jongeren belijdenis doen, om hun leven te wijden aan God, dankbaar en met liefde. Bemoedigend voor iedereen.

B. Luiten ■

In dit nummer

| | |
|---|-----|
| <i>Kerkelijk leven</i> - B. Luiten Heeft de kinderen een probleem met de oudere jeugd? | 609 |
| <i>Meditatief</i> - A.M. de Hullu U hebt Mozes | 613 |
| <i>Wandelen met God</i> - B. Luiten Niet klagen maar profeteren | 614 |
| <i>Persbericht, Uit de kerken</i> | 616 |
| <i>Achtergronden</i> - H. Veldman Reformatoren contra charismatische leiders (4) | 617 |
| <i>Schriftstudie</i> - E.A. de Boer Johannes Marcus - of anatomie van een conflict tussen broeders (11) | 621 |
| <i>Samenleving</i> - J. Westert Dorpsbewoners zijn wereldburgers geworden | 623 |
| <i>Synode-impressies</i> - L.E. Leeftink 'Mister Schooldag' neemt na 36 jaar afscheid | 626 |

Toch mogen we niet vergeten, dat nogal wat jongeren zover niet komen. Die heengaan zonder belijdenis te doen. We horen soms aantallen, waarvan we schrikken.

Anderen gaan heen om ooit elders belijdenis te doen. Voor God willen ze wel kiezen, maar deze kerk zegt hen zo weinig. Daarom gaan ze op zoek.

Heeft de kerk nu een probleem met oudere jeugd? Je zou het haast denken. Toch bevalt die conclusie me niet, ze is veel te eenzijdig. Want je kunt de stelling net zo gemakkelijk omkeren: de opgroeiende jeugd heeft een probleem met de kerk. Het kan verhelderend zijn om het eens van die kant te bekijken.

Moeder kerk

Het is een illusie om te denken, dat de jeugd vroeger beter was. Toen hadden de jongeren last van precies dezelfde erfzonde als nu, waren ze net zo goed van nature van God afgekeerd, tenzij ze door de Geest zouden wedergeboren worden.

Tot geloof komen was en is een groot wonder! Een gave van God.

Wat niet wegneemt, dat de Geest daarbij midelen en mensen gebruikt. Vooral de kerk is belangrijk, zij moet die moeder zijn die het nieuwe leven kan voortbrengen (Gal. 4:26). Juist daarom wordt de kerk 'moeder' genoemd, niet alleen om op te voeden en te verzorgen, nee, haar eerste betekenis is *baren* door de ver-



kondiging van het levende Woord van God (1Ptr. 1:23).

De beeldspraak is veelzeggend. Baren doe je niet zomaar, daaraan gaat een intensieve tijd vooraf van dragen en aandacht geven, koesteren en verbondenheid voelen. Zo is de setting waarin het Woord klinkt, waardoor de Geest het leven te voorschijn roept. Het is een ragfijn samenspel tussen God en mensen, net als in een echte zwangerschap.

hoe is het met de kerk als moeder?

De vraag mag gesteld worden, of dit enigszins herkenbaar is. Hoe is het met de kerk als moeder? Is het goed om bij haar te zijn, warm en veilig? Of is het maar koud in het nest, is het moeilijk om je daar thuis te voelen?

De jeugd heeft het moeilijk

Nu heeft de jeugd het vandaag wel moeilijker dan vroeger, in meerdere opzichten. Een groot probleem is de stortvloed aan informatie, dag in dag uit, die via de media op hen wordt uitgestort. Berichtgeving die zelden objectief is, ze krijgen voortdurend alles met een kleurtje. Dat maakt ze onzeker, want wat is nu waar en wie kun je vertrouwen? En hun aandacht raakt verdeeld, er is steeds weer iets anders dat trekt en om een mening vraagt. Heel verwarrend, en dat niet alleen, het fragmenteert ook. Alles ligt open zogenaamd, maar samenhangen schijnen te ontbreken, terwijl de impulsen wel heftig zijn.

Het valt mij op, dat veel jeugd voortdurend *online* is met elkaar. Willen ze zo elkaar vasthouden? Is het een uiting van verlangen om vastgehouden te worden?

Uren kunnen ze praten, tot diep in de nacht. En als ze niet bij elkaar zitten, staat wel de MSN open, waardoor steeds berichtjes binnenkomen. Meestal gaan die nergens over, maar ze zijn wel een teken van leven, van 'ik ben er nog'. Terwijl bovendien dag en nacht het mobieltje kan afgaan om een SMS-je te melden. Dan wordt er ook meteen even gekeken van wie, uiteraard.

Of ze ook verbondenheid zoeken! Daarin investeren ze, daarin leven ze. Dat hoeft niemand ze te leren, het is immers een primaire behoefte van ieder mens.

Erbij horen is spannend

Daarbij worden ze in de samenleving voortdurend op het verkeerde been gezet. Massaal wordt de indruk gewekt, dat er geen hoger doel is dan 'gij zult genieten'. Als je daarin de boot mist, tel je niet mee. Als er wat te doen is, moet je er zijn en meedoen, je moet ook leuk zijn en mooi. Ze moeten op je vallen.

Wat dat betekent voor die jongere, die thuis voor de spiegel staat, is enorm. Natuurlijk wil hij of zij die boot niet missen, maar wie bepaalt

dat? Wanneer hoor je erbij en wanneer niet? Dat is helemaal niet zo open en duidelijk. Duidelijk is wel, dat je er wat voor moet doen, en die lat kan soms erg hoog liggen. In dit proces zijn allerlei persoonlijke keuzes van veel belang. *Hoe tel je mee?*

Kiezen, kiezen en nog eens kiezen

Over keuzes gesproken, die worden ook opgedrongen vanuit tal van commerciële belangen. Ieder bedrijf, ieder product, iedere smaak, iedere trend dingt naar de aandacht van de jeugd. Zij zijn de groeimarkt, zij bepalen de omzet en de winst van grote ondernemingen. Het is niet bij te houden welke kortingen en aanbiedingen op hen afkomen. Op die manier wordt er enorm aan hen getrokken en kan er geen dag voorbij gaan zonder dat ze ergens voor moeten kiezen.

Kiezen is belangrijk, ze kunnen er niet omheen. Wat ga je zeggen, wat ga je doen, wat ga je kopen, hoe stel je je op?

Terwijl het in de wereld vaak zo bedrieglijk is, alleen maar gericht op een vlugge bevrediging, die dan ook weer tegenvalt.

Als je kiest, leer je dus ook uitkijken. Word ik niet bedrogen? Jongeren zijn scherp, ze willen *echtheid* zien.

Zo zou er nog meer te noemen zijn, het is bij elkaar niet meer dan een snelle typering van het intensieve leven van onze oudere jongeren.

Die jeugd in de kerk

Ga nu eens in gedachten naast deze jongeren in de kerkbank zitten. En probeer vanuit hun ervaringen over te schakelen naar een kerkdienst. Of is dat een rare vraag? Natuurlijk niet, ook zij mogen als ze naderen tot God hun leven meenemen, hun heftige leven. Daarin gebeurt het immers?

Verschillende waarnemingen doe je dan, die in de kerk heel anders zijn dan door de week. Bijvoorbeeld de vraag hoe je meetelt, die lijkt in de kerk geheel niet aan de orde. Iedereen telt mee, belijden wij. In de wereld is dat heel spannend, in de kerk lijkt die spanning eraf. Ieder kan gewoon gaan zitten, er wordt verder niets gevraagd.

Dat kan ook afstandelijk zijn, helaas. Ze kunnen gewoon gaan zitten, er wordt hun inderdaad *niets* gevraagd, geen enkele bijdrage (alleen in de collecte), dus ook geen enkele voorbereiding voor enig onderdeel.

De kerkdienst gaat gewoon zoals een kerkdienst behoort te gaan. Al zat er geen jeugd, zou het veel verschil maken in de orde van dienst? In de liederen? In de muziek? In de vormgeving? Ik denk dat menigeen de stellige indruk heeft van niet. Ik kan hier gewoon gaan zitten, maar ik kan hier ook niet gaan zitten, voor wat er allemaal gebeurt maakt het niets uit. *Dat motiveert niet erg.*

In het verlengde daarvan wordt ook meestal de mening van de jongeren niet gevraagd. Want

alles ligt al vast. Niet door hen, uiteraard, maar wel voor hen. Terwijl ze de hele verdere week voortdurend keuzes maken en daarbij scherp moeten zijn, kunnen ze op zondag in de kerk gerust een beetje indutten. Hier valt niets te kiezen. Ja, natuurlijk wel of je het met de preek eens bent, maar de hele setting is verder kant en klaar.

Hoe zo is de jeugd soms wat passief?

Zo creatief als ze kunnen zijn om van hun leven iets te maken, zes dagen in de week, zo passief en fantasieloos mogen ze op zondag op het laatste moment aanschuiven op de achterste rij.

Hier hoeft je niets te verzinnen.

Wat wel overeenkomsten geeft is, hoe de omgeving hun op de huid zit. De wereld trekt aan hen, de kerk ook. Met mooie praatjes worden ze de hele week bestookt, in de kerk klinkt het echte evangelie. Ja, *er wordt om hen gestreden*. Alleen is het jammer dat dat in de wereld vaak positief gebeurt ('kom meedoen'), terwijl het kerk soms zo moeilijk is om mee te doen, omdat alles al gedaan wordt. Wat dan overblijft is al gauw wat je *niet* moet doen, het vermanende en waarschuwend. Misschien overdrijf ik nu wat, maar toch kan dit verschil best wel groot zijn. Overal waar je gaat meedoen, zijn de mensen meestal wel blij met je. Toch? Maar als de jeugd iets wil doen in een eredienst, is die blijdschap soms ver te zoeken. Want *kan* dat wel? Hele discussies kan dat oproepen, afwijzende reacties kunnen het gevolg zijn, mensen die daarom wegblijven. Echt, dat gebeurt allemaal.

In de kerk hoeven ze gewoon niet zoveel.

En ze mogen nog minder.

Terwijl we echt hopen dat ze vanaf hun achterste bank van harte meedoen in de verbondsontmoeting. Maar gaat zo dan wel?

Volgens mij heeft de oudere jeugd een probleem met de kerk.

Hoe maak je ze betrokken?

Verbondenheid staat of valt met hartelijke acceptatie van elkaar. Aanvaarding in de naam van God, daarmee staat of valt een kerk. Jeugd is alert op verbondenheid, ze is er bijna extreem in. Ze *moeten* contact hebben met elkaar, voortdurend, live, mobiel of digitaal. Vinden ze zoveel contact ook in de kerk? Wordt dit *gevoed* en (dus) gezocht in de erediensten? Niet als ze zo worden ingeperkt. Laatst hoorde ik een ouderling zeggen van de jeugd in zijn gemeente: 'ik ben ervan overtuigd dat ze tijdens de kerkdienst nog zitten te sms-en'. Hij was van plan om daaraan eens mee te doen, om tijdens de preek iedereen een berichtje te sturen: 'en nu opletten!'. Nu gaan we niet generaliseren. Want 'de' jongere bestaat niet. En we gaan ook niet negatief doen. Met opzet heb ik eerst het positieve benoemd dat overweldigend aanwezig is. En toch hebben we hier een wezenlijk pro-

bleem. Om het in bijbelse taal te zeggen: ook de jongere is naar het beeld van God geschapen. Hetgeen primair betekent dat hij als (jonge) mens *een eigen verantwoordelijkheid draagt om de veelkleurigheid van God te weerspiegelen*. In zijn eigen verantwoordelijkheid wil de opgroeiende jongere aangesproken worden, hij wil uitgenodigd worden om keuzes maken, op die manier wil hij meedoen en ingezet worden. Dat lijkt mij volkomen terecht. Zo werkt dat, want zo heeft God dat in ons gelegd. De wereld heeft dat (op haar manier) drommels goed door. In haar gevecht om de jeugd neemt zij de jongeren *bloedserieus*, ze worden persoonlijk aangesproken, uitgenodigd en meegenomen in van alles en nog wat, en dat op steeds jongere leeftijd. Ze hebben hun eigen rechten en vrijheden gekregen om van alles volop gebruik te kunnen maken. Zo win je ze namelijk!

Waarom zouden we in de kerk daarbij achterblijven dan? Juist wij hebben onze jongens en meisjes zoveel te bieden, juist wij verstaan hoe belangrijk het is dat zij naderen tot God. Dat ze erbij horen mag geen uitgangspunt zijn waarbij vervolgens alle inzet en spanning verdwijnt. Laat ze van die achterste bank af komen, haal ze naar voren, zet ze in, geef ze de gelegenheid

laat ze van die achterste bank af komen, haal ze naar voren, zet ze in

om iets in hun eigen verantwoordelijkheid voor te bereiden en bij te dragen. Als we zeggen en belijden dat ze er helemaal bij horen, zouden we moeten zoeken naar geschikte vormen waarin dat tot uiting kan komen en waarin hun persoonlijke betrokkenheid wordt gestimuleerd.

'Betrokkenheid', het is een sleutelwoord!

Zo belangrijk, en tegelijk zo eenvoudig, binnen handbereik, als je maar wilt. Natuurlijk hebben opgroeiende jongeren het nodig dat ze de weg leren en dat ze af en toe worden vermaand. Maar als de boodschap voornamelijk waarschuwend is en het vertrouwen in hen te weinig uit de verf komt, is er hoe dan ook toch een afstand. De acceptatie, hoewel met de mond beleden, werkt dan in de praktijk niet door. Met alle gevolgen van dien. Want de jeugd zoekt verbondenheid, aanvaarding en echtheid, daarover gaat het alle dagen van de week en dus zoeken ze dat ook in de kerk. Volkomen terecht, juist een *moeder* heeft dat allemaal te bieden als geen ander! En ik merk van nabij hoe teleurgesteld ze kunnen zijn als ze geconfronteerd worden met allerlei ondoorzichtige verboden, beperkingen en afwijzende reacties die ze niet kunnen begrijpen. Wat bezielt die kerk dan toch? Voor God willen ze wel kiezen, maar over die kerk wil menigeen nog wel een jaartje langer nadenken. Sommigen kunnen het beredeneren, anderen voelen intuïtief dat er iets niet klopt.





Het hart van de kerk klopt in de eredienst

Gelukkig begint er wel iets te dagen. Heel blij mogen we zijn met de aandacht voor de jeugd bij allerlei evenementen. Om iets te noemen: de gerichtheid op de jeugd op de theologische hogeschooldag, en laatst de ontvangst van jongeren ter generale synode. Dat is mooi, prima, vooral daarmee doorgaan.

Maar het hart van de kerk klopt in de zondagse erediensten. Daar komen de levens samen voor God, daar wordt de verbondenheid ervaren en gevoed. Als daar de boot wordt gemist, doordat een hele categorie nauwelijks dichterbij kan komen, zijn de gevolgen groot.

Is het werkelijk waar, dat de orthodoxe kerken vooral gebrand zijn op een correct verloop van de erediensten? Dat dat een doel in zichzelf is geworden? Laatst las ik zoiets in de krant, maar ik weiger dat te geloven of te aanvaarden.

Want wie maakt dan uit wat 'correct' is? En hoe kan een eredienst als ontmoeting voor God 'correct' zijn als één van de belangrijkste doelen niet wordt gehaald? Hoe kan een moeder 'correct' zijn, als ze haar kinderen niet merkbaar koestert?

We beleven het tegenwoordig, dat jongeren op zoek gaan naar een warme plek, waar ze kunnen zijn en meedoen zoals ze zijn. Soms worden kerkdiensten daarvoor ingeruild. En als dat (gelukkig) niet zo is, zijn die samenkomsten toch om iets te compenseren wat in de kerk wordt gemist. De benaming 'jeugdkerk' is veelzeggend.

Het lijkt erop, als ik me niet vergis, dat plaatselijke kerken daaruit weinig lering trekken. Ze staan erbij en ze kijken er naar, soms o zo benauwd voor de interne discussies die het zou kunnen geven als de erediensten nog meer zouden veranderen. Nee, laat de jeugd dan maar gaan, het is altijd moeilijk om die vast te houden. Toch? We moeten ook om de gemeente denken...

Wat ik probeer aan te tonen is, dat een dergelijke houding in belangrijke mate een omkering van feiten is. Niet alleen de kerk heeft een probleem met de jeugd, de jeugd heeft minstens zoveel moeite met de kerk. Dat is iets dat we zelf veroorzaken en in stand houden. Als dan jeugd daarbij wegloopt, zou op z'n minst een serie alarmbellen moeten afgaan die hele kerkenraden alarmeert. *Er is iets ergs aan de hand, iets dat rechtstreeks te maken heeft met de hartslag van de kerk.*

En daarbij, hoe ver reikt het begrip 'oudere jeugd'? Is het niet steeds verder? Vallen inmiddels ook niet jonge gezinnen daaronder? Grijpt de gedachte niet breed om zich heen dat één kerkdienst wel genoeg is? Ga die vooral niet meteen theologisch bestrijden. Maar ga eerst eens onderzoeken wat er echt aan de hand is. Vraag het de gemeente, vraag het de jongeren, vraag het die jonge gezinnen. Volgens mij zijn ze heus niet te beroerd om twee keer te komen.

Waarom komen ze dan niet? Wat missen ze dan? Waarom voelen ze de hartslag van de kerk niet zo aan, dat ze daardoor aangemoedigd en enthousiast worden? Dat moeten we boven water zien te krijgen, zonder allerlei vooroordelen. Ga in gesprek van plaats tot plaats. Hier zijn gemeentevergaderingen voor, en wijkssamenkomsten. Om te bespreken als broeders en zusters wat voor de kerk en haar samenkomsten *wezenlijk* is.

Binnen handbereik

Denk nu niet, dat alles overhoop gaat. Want in de erediensten is veel goeds dat niemand kwijt wil. Het punt is maar net: hoe krijg je daarmee contact, persoonlijk, diep in je hart?

Het antwoord daarop is allereerst aan het Woord en de Geest. Zij dringen door, dieper dan een zwaard. Gelukkig maar.

Tegelijkertijd moeten we zeggen: de Geest gebruikt mensen, middelen, kerkdiensten.

Schroom niet die tegen het licht te houden: functioneren ze optimaal? Wat kan beter, wat kan ieders betrokkenheid stimuleren?

Wat mij opvalt is, dat je vaak met kleine dingen al veel kunt doen. Het samen voorbereiden van een preek of van een kerkdienst, bijvoorbeeld. Daarbij blijkt dikwijls al zoveel verbondenheid, doordat je over en weer merkt wat ieder erin wil leggen aan dankbaarheid en echtheid. Dan die dienst zo vormgeven dat meer mensen wat doen, wat zeggen, lezen of musiceren. Wie meedoet, hoort erbij. Toch? In die gezamenlijkheid ontstaat vanzelf meer variatie, bijvoorbeeld in vormgeving, in muziek, in woordkeus. Dat kan helpen om het geheel van de eredienst dichterbij meer mensen te krijgen. De vaste elementen blijven volop aanwezig, herkenbaar. En toch probeer je ze samen elke keer nieuw te zeggen en te ervaren, in de taal en de belevingswereld van ouderen en jongeren. Daar hoeft niemand bij weg te lopen, geen oudere en geen jongere, daar groeit de vreugde van de ontmoeting.

In dit geheel ben ik een voorganger. Een voorganger wijst niet alleen de weg, hij zorgt ook (naar vermogen) dat iedereen meekomt. Een voorganger doet niet alles alleen, hij streeft ernaar dat anderen zijn voorbeeld volgen. Hij streeft *per definitie* naar de optimale inzet van iedereen, in de gemeente, in de wijk, in de commissies, in de werkgroepen én dus ook in de eredienst. Kan het zijn dat we dat laatste een beetje zijn kwijtgeraakt? Zit daar ons probleem? Dan is de oplossing niet zo moeilijk en ook niet ver weg. Ze is zelfs binnen handbereik.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

U hebt Mozes



**Abraham zei: “Ze hebben Mozes en de profeten: laten ze naar hen luisteren!”
De rijke man zei: “Nee, vader Abraham, maar als iemand van de doden naar hen toe komt, zullen ze tot inkeer komen.” Maar Abraham zei: “Als ze niet naar Mozes en de profeten luisteren, zullen ze zich ook niet laten overtuigen als er iemand uit de dood opstaat.”**

Lucas 16:29-31

A.M. de Hullu ■

Jaloers

Je kunt wel eens jaloers zijn op die eerste christenen. Wat hebben die spectaculaire dingen meegeemaakt. De opstanding van Jezus. Hij verscheen aan de mensen om te bewijzen dat Hij leefde. Zijn leerlingen zagen Hem naar de hemel varen. Ze hoefden er niet aan te twifelen. En daarna kwam de Heilige Geest. Ook daar kon je niet om heen. Wij moeten het allemaal geloven zonder zulke bijzondere tekenen.

Mischien is het wel juist daarom dat in de middeleeuwen de gewoonte ontstond om één of twee weken na Pinksteren het verhaal van de rijke man en de arme Lazarus te lezen. Ook die rijke man hoopte dat zijn broers zich naar de Here toe zouden omkeren als er iets heel overtuigends zou gebeuren. Als Lazarus nou eens uit de hemel naar ze toe zou gaan...

Mozes

Opvallend is het antwoord van Abraham. Juist Abraham, die veel persoonlijk contact met God gehad heeft zegt: ze hebben Mozes en de profeten. De bijbelwoorden hebben voldoende kracht om een mens naar God toe te keren. Daar hoeft geen extra openbaring bij te komen.

Als ik Abraham dat hoor zeggen, dan realiseer ik me dat Gods woord nog veel meer kracht heeft dan ik in mijn leven geproefd heb. Het heeft overtuigingskracht die niet onderdoet voor een mens die uit de dood terugkomt. Dat belooft wat!

Ik hoef het dus helemaal niet erg te vinden dat ik Jezus niet tijdens zijn leven op aarde gekend heb, dat ik Hem niet naar de hemel heb zien varen en Pinksteren niet heb meegemaakt. Ik heb Mozes en de rest van de bijbel. Zo mag ik Jezus leren kennen. Zo wil de Geest met pinksterkracht in mijn leven komen.

Samenbindend

Mozes' optreden was inderdaad bijzonder. Het was bevrijdend. En hij gaf leefregels om bij die bevrijding te blijven. Hij leerde te kiezen voor het leven.

Zijn optreden was ook samenbindend. Abraham kreeg persoonlijke openbaringen van God. Dat zie je af en toe ook bij Isaak en Jacob. Maar vanaf Mozes hoort één man Gods boodschap om die aan allen door te geven. God heeft niet voor ieder een eigen boodschap, maar spreekt vanaf Mozes zijn volk aan als eenheid.

En dat is gebleven, ook na Pinksteren. Hoewel er soms persoonlijke openbaringen zijn in de nieuwtestamentische gemeente, draait alles toch om de ene bevrijdende boodschap. Het is de boodschap van vergeving en vernieuwing, die Mozes al doorgaf en die profeten en apostelen opnieuw mochten doorgeven.

Door de ene openbaring houdt God zijn volk bijeen. Gericht zijn op persoonlijke openbaringen werkt verwarring en verdeeldheid in de hand.

Verwachting

Ik heb niet altijd die krachtige ervaring bij het bijbellezen waar Gods vriend in die gelijkenis over spreekt. Mij lijkt het soms overtuigender om zoals Abraham Gods stem te horen. Maar juist hij wijst me op Mozes en de profeten. Het stimuleert me om met nieuwe verwachting de bijbel open te slaan. Als God door bijbelwoorden mij kan raken met een kracht, die zelfs een mens die terugkomt uit de hemel niet kan overtreffen...

Ds. A.M. de Hullu is predikant van de Gereformeerde Kerk te Bunschoten-Oost

Niet klagen maar profeteren



wandelen met God

Een klagend volk haalt de toorn van God over zich heen.
En leiders vallen om

B. Luiten ■

Bevoorrechte mensen

Soms kun je schrikken van de actualiteit van een Schriftgedeelte. Ook al is het bekend, het kan opnieuw tot je spreken.

Nog maar kort uit Egypte vertrokken, zat het volk te klagen in de woestijn. Ja, ieder zat bij de ingang van zijn tent een potje te janken (Num. 11:10). Wat een tafereel moet dat zijn geweest! De mensen hebben elkaar daarin meegenomen en versterkt. Ze staken elkaar aan in negatief denken.

Hoe is het mogelijk!

Als er ergens één volk op aarde is dat *niet* moet klagen, is het dit volk. Zo bevoorrecht! Door God eigenhandig bevrijd uit Egypte, heel de wereld keek toe, vol ontzag. 'Die hebben nog eens een God', zeiden de volken tegen elkaar. Geleid door de zee, gedragen naar de Sinaï, verzorgd in de woestijn door de almachtige Heer, vol liefde. Wat heb je dan te zeggen?

Maar ze willen vlees.

Ze zijn niet tevreden met wat ze krijgen.

Nee, eigenlijk hadden ze het vroeger beter, zeggen ze hardop.

Niet te filmen!

Kortzichtig begeren

Oppervlakkig bezien is er van de onvrede wel iets te begrijpen. Ga zelf maar eens wekenlang hetzelfde voedsel eten. Al vond je het eerst nog zo lekker, na verloop van tijd raak je er wel op uitgekeken.

Kan God niet wat meer variatie bieden in het dagelijkse menu?

Zeker kan Hij dat wel.

Maar het gaat er nu net om, wat het belangrijkste is.

God kan alles geven, een land vol overvloed en welvaart. Maar daarmee begint het niet. Bewust niet. De uittocht uit de dood is niet bedoeld om mensen hun luilekkerland te bezorgen. Nee, de bevrijding van de Farao is gericht op de verbondenheid met God. Daar gaat het om. Daarom gaat men eerst door de woestijn, zonder direct water te vinden. Later is er alleen het manna, gezond maar heel eenvoudig. En verder is er in heel die woestijn niet zoveel te beleven. Nee,

want God is op pad met zijn bruid, ze zijn op *huwelijksreis*, zal Jeremia later verwoorden (Jer. 2:2). In de bruidstijd ben je samen, omstandigheden zijn niet beslissend, want je hebt elkaar lief en je geniet van elkaar.

Maar het volk wil vlees. De liefde gaat door de maag. Heel afwijzend en beledigend. Geen wonder dat de toorn van God ontbrandt. Waar Hij mee bezig is wordt niet gewaardeerd, het wordt niet meegewogen. Alleen dat platte, kortzichtige begeren, daardoor laat men zich leiden.

In de spiegel kijken

Die geschiedenis is bekend. Toch kun je schrikken van de parallel met vandaag.

Nederland is vol klaagzangen. Het gaat niet goed met de economie, het gaat niet goed met de loonsverhogingen, het gaat niet goed met van alles en nog wat. Ontevredenheid alom, terwijl we tot de top tien van de meest welvarende landen behoren. Maar dat terzijde. Want waar het nu vooral om gaat: er wordt zoveel geklaagd in de kerk! Er wordt geklaagd over het kerkelijk leven, er wordt geklaagd over de erediensten, er wordt geklaagd over generale synodes, er wordt geklaagd over van alles en nog wat. Het kan zomaar gebeuren als kerkleden bij elkaar zitten, dat ze elkaar aansteken met negatieve opmerkingen.

En zeker, oppervlakkig bekeken heeft ieder wel een punt. Want de volmaakte kerk bestaat nog niet, en de volmaakte eredienst ook niet. Evenmin kun je verwachten dat een volmaakte synode het volmaakte beleid weet neer te zetten in diverse gecompliceerde vragen en situaties, die eigen zijn aan de onvolmaaktheid van ons kerkelijk bestaan. Je moet het nu doen met hoe God de kerk geeft. Daar kun je geweldig over vallen, en je kunt alles opblazen wat je niet bevalt.

Maar ook vandaag zal het erom gaan, dat je juist daarom opmerkt dat God in de eerste plaats *Zichzelf* geeft. Dat Hij met ons optrekt in zijn verbond. De omstandigheden zijn niet ideaal, het nieuw Jeruzalem is nog in aanbouw, haar heerlijkheid lijkt vaak nog toekomst, *maar*

de Heer is er! Hij tilt ons op uit de dood, Hij vervult ons met eeuwig leven, Hij draagt ons van dag tot dag.

Als er ergens een volk is dat *niet* moet klagen, dan zijn wij dat. Zo bevoorrecht! Uitverkoren om God te kennen, aan zijn zijde te staan, zijn boodschap te kennen en door te geven.

Kunnen we ons voorstellen, dat we nog steeds *Gods toorn* kunnen oproepen wanneer we ons klagerig gedragen? Wanneer we ontevreden zijn als we niet alles zo krijgen als we zouden willen?

Niet dat er alleen maar klaagzangen zijn, gelukkig niet. Er is ook veel dankbaarheid, geloof en gebed. Maar als we eerlijk kijken in de spiegel die God ons voorhoudt vanuit die geschiedenis in de woestijn, moeten we tot onze schaamte ontdekken dat er ook heel veel klagen is. En vaak zonder echte reden, gewoon vanuit eigen voorkeuren en daardoor soms merkwaardig tegengesteld. Zing je bepaalde liederen, lopen sommigen weg. Zing je die liederen niet, lopen anderen weg. Geef je in de eredienst aandacht aan kinderen, onttrekken sommigen zich. Geef je die aandacht niet, zie je anderen ontbreken. Vier je het avondmaal zittend, zie je lege plaatsen. Vier je het lopend, laten anderen brood en beker staan. Soms krijg je de indruk dat mensen gewoon hun eigen zin willen hebben en dat hun begeren hen net zo kortzichtig maakt als toen in de woestijn.

Wie kan dit aan?

Daarmee houdt de parallel niet op. Want we lezen hoe Mozes hierdoor afbrandt. Hij zegt tegen God dat Hij zelf maar voor zijn volk moet zorgen. Mozes ziet geen kans meer dit volk te leiden. Hij kan niet geven waar iedereen om vraagt. Nogal verstrekkend drukt hij zich uit, totaal ontredderd.

Nu kan niet zomaar gezegd worden, dat daarom zoveel predikanten onder ons afgebrand zijn. Maar je moet het ook niet lichtvaardig ontkennen. De samenhang is te duidelijk. Want als je als ambtdrager ook maar een klein beetje het gevoel hebt dat je het iedereen naar de zin moet maken, vertil je je aan een onmogelijke taak. Maar intussen kan het wel van je worden verlangd. Iedereen kan zijn ongenoege dumpen bij de kerkenraad. 'Los het maar even op, en laat ons niet te lang wachten'. Dan ga je als voorganger soms gekke dingen zeggen. En de liefde verdwijnt. Je kijkt eens om je heen of er ook ander werk te vinden is.

De Geest redt

In die situatie klinkt de roep om de Heilige Geest. Jazeker, die gave is groot, maar de aanleiding is niets om trots op te zijn. Keer op keer als in het Oude Testament op de uitstorting van de Heilige Geest wordt gezinspeeld, is de setting negatief. Een klagend volk (Num. 11), een trouweloos volk (Jer. 31:31-34), een zondig volk

(Ezech. 36:22-32), een bijna verloren volk (Joël 2 en 3) is de reden waarom God zijn Geest toezegt. Omdat het anders gegarandeerd ten onder gaat, steeds verder wegzinkt in eigen begeren en zondigheid.

Mozes moest leren, dat niet hij het volk draagt, maar dat God het doet door zijn dienst. Dat mag hij ontdekken, wanneer blijkt dat een deel van de Geest die op hem rust voldoende is om te verdelen over 70 oudsten. Zo royaal was de Geest van God hem geschonken. 'Legde God zijn Geest maar op heel het volk! *Profeteerde iedereen maar!*' roept Mozes dan uit.

Profeteren, wat is dat precies? Kun je hele discussies over voeren. Maar in dit verband staat het *tegenover klagen*. Klaag niet over de situatie waarin God je brengt, maar spreek over zijn daden! Beklaag je niet in kortzichtige ontevredenheid, maar vertel elkaar waar God meer bezig is. Dat geeft een heel andere sfeer. En dat niet alleen, je doet recht aan God en aan elkaar, zoals je samen onderweg bent van de belofte naar de vervulling ervan.

Verlangen naar God

Ze wilden vlees, ze kregen vlees. In een wonderlijke overvloed. Maar waren ze toen gelukkig? Nee, ze bleven er in.

Stel dat God vandaag nog al je verlangens zou vervullen, dat alles precies gaat zoals *jij* wilt, in je werk en in de kerk. Zul je dan gelukkig zijn? Vast niet. Dan wil je weer wat anders. Want je geluk is God zelf, door niets en niemand te vervangen. Als je langs Hem heen begeert, zul je *altijd* blijven klagen, al ben je een bevoorrecht christen, draag je zijn Naam, mag je in vrijheid naar de kerk, kunnen je kinderen naar een christelijke school, zijn er broeders en zusters om je heen, hebben we samen een Theologische Universiteit, zijn we bevoorrecht met tal van christelijke samenwerkingsvormen, en noem maar op. Daarentegen, als je God leert kennen en verlangt naar Hem zelf, zul je diep verzadigd worden (Mat. 5:1-12), al moet je door een woestijn.

Eens te meer zien we, waaraan de Heilige Geest is te herkennen. Niet aan allerlei extra's, juist niet. Maar wel hieraan dat Hij je leert geloven, dat Hij je helpt om God te zien en zijn grote werken, dat Hij je woorden geeft om te zeggen wat zijn sterke hand allemaal doet, en om je daaraan toe te vertrouwen. Als we ons daarop toelagen zal er vreugde zijn bij God en mensen.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum



PERSBERICHT

Spreekbeurten docenten

De docenten van de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken (vrijgem.) in Kampen zijn graag bereid spreekbeurten te verzorgen in het land. Hierbij valt te denken aan spreekbeurten tijdens gemeentevergaderingen, kringavonden, vergaderingen van studentenverenigingen, ambtsdragersconferenties, enzovoort.

Om zoveel mogelijk mensen van dienst te kunnen zijn, hebben de docenten een lijst opgesteld van onderwerpen waarover zij willen spreken. Bijvoorbeeld: onderling pastoraat in de christelijke gemeente, kerkelijke eenheid, Luther en onze zoektocht naar zingeving, de 'Da Vinci Code'.

De volledige lijst met onderwerpen en sprekers is te vinden op de website van de universiteit: www.tukampen.nl (doorklikken naar 'dienstverlening' en vervolgens naar 'spreekbeurten docenten'). Wie een docent voor een lezing of spreekbeurt wil uitnodigen, kan een keuze maken uit deze lijst.

Uiteraard betekent vermelding van een onderwerp niet, dat een docent op alle mogelijke tijdstippen beschikbaar is. Wel doen de docenten hun best om zoveel mogelijk aanvragen met betrekking tot de genoemde onderwerpen te honoreren.

Wie een docent wil uitnodigen voor een spreekbeurt, kan dat doen per e-mail (de adressen zijn op de website te vinden) of per telefoon (overdag via 038-4471710). Zie verder de gegevens in het Handboek 2005 van de Gereformeerde Kerken (vrijgem.) in Nederland (een uitgave van Print Media in Bedum).



Assen-Noord (wijk Peelo) - **beroepen:** L. E. Leeftink te Nijmegen.
Bergen op Zoom - **beroepen:** G.J. Pruijssen te Pijnacker-Nootdorp.

Hardenberg-Baalderveld - **beroepen:** G. Tigelaar te Emmeloord.

Den Helder - Classis Alkmaar-Haarlem heeft met ingang van 1 mei 2005 emeritaat verleend aan ds. P.F. Lameris (64). Standplaatsen: Blije-Holwerd (1972), Spakenburg-Zuid (1977), Vollenhove-Kadoelen (1981). Den Helder (1989). Losgemaakt: 1 mei 1998.

Ureterp - nieuw adres ds. R. van Wijnen: De Feart 83, 9247 CL Ureterp, 0512-301207.

Surhuisterveen - nieuw adres ds. G. Roorda: De Buizerd 21, 9231 KV Surhuisterveen, tel. werkkamer: 0512-363256



Het lied van de week voor zondag 5 juni is lied 66 uit de Negentig Gezangen. Een bespreking daarvan heeft gestaan in nummer 22 van jaargang 78

lied van de week

KERNREDACTIE:

Drs. G.J. van Middelkoop,
Prof. Dr B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, Drs A.L. Th. de Bruijne,
Drs. I.D. Haarsma, Prof. Dr. G. Kwakkel,
Drs. B. Luiten, Drs K. de Vries, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs E. Brink, J.M. de Jong,
Drs. A.S. van der Lugt, Dr J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3653552

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media.bv, Bedum

Technische realisatie:

Scholma Druk bv. Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-

nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. Porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (aquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Reformatoren contra charismatische leiders



4. Calvijn en de sekten van zijn tijd

H. Veldman ■

Het verhaal van de 'charismatische' leiders is tijdens het leven van Johannes Calvijn minstens zo veelkleurig als bij Luther en Zwingli. Het heeft er soms veel van weg dat de 'alternatieve' geestelijke stromingen zich in de loop van de 16de eeuw alleen maar versterkt hebben. Steeds zijn er weer nieuwe kopstukken aan het woord - ook hun fakkel wordt doorgegeven. En niet alleen hebben deze leiders vaak net weer een iets andere boodschap dan de anderen die zich naast (en tegenover) de reformatie presenteren, maar sommigen onder hen zetten woorden om in daden die in alle opzichten de kenmerken vertonen van een revolutie. De Boerenoorlog van 1525 in Duitsland gaf wel aan wat men dan kon verwachten.

Calvijn staat tien jaar later klaar om na de woelingen van de wederdopers de zaak van de reformatie te beschermen met een heldere apologie, waarmee hij een veroordeling als revolutionairen tracht te voorkomen.

Reformatie = revolutie?

We denken hierbij aan de beweging van - vooral Nederlandse - wederdopers die in de jaren '30 in de Duitse stad Munster de macht grepen en daar hun 'godsrijk' wilden stichten met Jan van Leyden als 'koning van Sion'. Hun nederlaag werd door velen verwelkomd. Overall in Europa gruwden de regeringen van de verschrikkingen die daar plaats vonden. Maar er dreigde het grote gevaar dat de roomse machthebbers alles over één kam scheerden: reformatoren en revolutionairen. Machtige vorsten als Karel V en Frans I hadden geen oog voor nuances. Calvijn heeft dat op tijd ingezien. Toen hij zijn belangrijkste boek, de *Institutie*, voor het eerst uitgaf (1536), gaf hij het een 'voorrede' mee waarin hij koning Frans I persoonlijk aansprak op zijn grote verantwoordelijkheid hier nauwgezet te onderscheiden. In zijn boek zette Calvijn uiteen hoe de opstandigen geen enkele plaats meer toekenden aan de gezonde leer van de kerk der reformatie. Daardoor ontstond wanorde, verwarring. Maar de koning moest niet de goeden en de kwaden samen straffen. Of Frans I ooit de bedoelde nuances heeft ingezien valt te betwijfelen. Calvijn zelf zocht dan ook zijn toe-

vlucht ver buiten Parijs. Na langdurige omzwervingen kwam hij in Genève aan, waar Farel hem vasthield.

Dopers in Straatsburg en Genève

Na een paar jaar in Genève te hebben gediend, wordt Calvijn (met Farel) in 1538 de stad uit gezet en zoekt hij asiel in Straatsburg. Daar heeft de reformatie vaste voet aan de grond gekregen door de prediking van mensen als Wolfgang Capito en Martin Bucer. De overheid van deze vrije Duitse rijksstad staat er ook zeer positief tegenover. Maar in deze stad leven ook christenen die kiezen voor alternatieve stromingen, zoals de doperse, die hier betrekkelijke vrijheid genieten.

Calvijn wordt in Straatsburg predikant van de Franse vluchtelingengemeente. Hij weet in gesprekken (disputen) met een aantal Zuid-Nederlandse dopers hen te overtuigen van de onjuistheid van hun leer en van de rijkdom van de gereformeerde geloofsovertuiging. Het thema dat hierin een voorname rol speelde was de uitoefening van de *christelijke tucht*. Daarvan hadden de Zwitserse dopers in 1527 in hun belijdenis van de *Schleitheimer Artikeln* een ken-



merk gemaakt van hun groepering. Maar zoals Calvijn de tucht in Straatsburg toepaste, werd dat ook door veel dopers erg gewaardeerd. Het idee van een volkskerk verbleekte helemaal in het licht van Calvijns onderricht. Toch neigde Calvijn niet naar het door veel wederdopers zo begeerlijke standpunt van het perfectionisme. Heiliging van het leven bleef bij Calvijn steeds in verband staan met de rechtvaardiging. Heiliging werd bij hem nooit een 'losstaand artikel'. Wie dat aannam ging anders denken. Want de basis van het doperse denken over de doop werd daarmee ook fundamenteel anders: kinderen delen immers ook in het heil dat ons in Christus wordt toegekend en door de Heilige Geest wordt toebedeeld.

Calvijn heeft in zijn persoonlijk leven een dierbare band met ex-dopers opgebouwd. Hij heeft o.a. het gezin van het Luikse echtpaar Jean Stordeur en Idelette de Bure en hun kinderen weten terug te leiden naar de gereformeerde kerk. Korte tijd later stierf Stordeur en enkele jaren later trouwde Calvijn met diens weduwe. Idelette overleed al in 1549.

De 'verwoede sekte van de libertijnen'

Calvijn heeft na zijn terugkeer in Genève (1541) veel te stellen gehad met libertijnen. Nu moeten we daarin goed onderscheiden: er is een groep met die naam die als burgers van Genève hun liberteit (vrijheid) tegenover een 'streng kerkeraad' wilden handhaven; zij hebben het Calvijn met zijn doorgaande reformatie van Genève erg moeilijk gemaakt. Daarnaast is er ook een geestelijke stroming actief die niet zozeer in Genève opereerde, maar zijn geestelijke actieradius uitspreidde over heel West-Europa. Over hen willen we het speciaal hebben. Zij heetten libertijnen omdat ze nadruk legden op de vrijheid van Gods Geest om ook buiten het geschreven Woord van God om tot de mens te spreken. Ook werden ze wel 'enthousiasten' genoemd. De algemene benaming voor hun beweging is spiritualisme ofwel geestdrijverij. Calvijn bestreed hun leer ook in de *Institutie*, boek I, hoofdstuk 9.

Het gezag van de Bijbel stelt bij hen weinig of niets voor, want de Geest spreekt rechtstreeks in hun eigen hart. Woordvoerders in deze kring waren de Vlaming Quentin Tieffry en de expriester Antoine Pocquet, afkomstig uit Artois of Henegouwen. Ze waren actief in de Zuidelijke Nederlanden en in Noord-Frankrijk. Calvijn heeft ze persoonlijk gekend en stelt hen in een van zijn geschriften voor als 'Patriarchen'; hij schrijft overigens de naam van de expriester als Pocque.

Al in 1534 had Calvijn kennis met hen gemaakt toen hij nog in Frankrijk woonde. De reformatische beweging in Frankrijk was toen nog tamelijk diffuus van karakter; er traden toen mannen op van allerlei geestelijke liggingen, uiteenlopend van Lutheranen tot Anabaptisten en Libertinisten. Duidelijkheid zou zeer gewenst zijn. Met name over het reformatori-



Calvijn als jonge man

sche beginsel van het 'Sola Scriptura'. Gold bij hen wel dat 'alleen de Schrift' het voor het zeggen had?

Calvijn moet zich volgens een enkel bericht nogal geërgerd hebben aan de hooghartigheid van de libertijnen. In hun arrogantie wilden ze niet of nauwelijks luisteren naar de argumenten die de jonge Calvijn tegen hen inbracht. Quentin Tieffry wordt aangeduid als 'trotse rekel'. De hervormer zag in hun denkrichting niet anders dan het getuigenis van een 'verwoede sekte', die 'verderfelijker en afschuwelijker dan ooit' optrad in Europa. Hun leer was in sommige opzichten nog gevaarlijker dan die van de anabaptisten.

De leer van de libertijnen

Hun leer bevat veel buitengewone en boeiende elementen. Allereerst kan men denken aan de mystiek: het was voor de mens heel goed mogelijk dat hij in passieve overgave zich direct in contact met God (of Gods Geest) bevond. Op die manier bereikte men een volgende bijzonderheid: de toestand van zondeloosheid. Maar dat moest men niet als een vast gegeven beschouwen, het kon wel wegvallen doordat het contact met God verloren ging en dan viel men terug in zonde. Maar toch: de weg naar de volkomenheid lag open en was zeker begaanbaar. Wat een perspectief deed zich dan voor! Want aan iedere gelovige die zich totaal aan de Geest overgaf werd in die weg de wedergeboorte voltrokken. Die wedergeboorte bracht een volgende bijzonderheid met zich mee, namelijk dat de mens zich zonder wet en zonder Gods geschreven woord bewoog in een hoger leven. Wie zo leefde, helemaal 'uit de Geest', had geen last meer van kwesties van 'goed en kwaad' en hij hoefde eigenlijk ook geen woorden van God in de Bijbel meer te raadplegen. De Geest beheerste hem immers volkomen. En in dit

alles moet men dan ook nog een vierde bijzondere trek aanwijzen, die van het pantheïsme; dat zegt dat men in *alle* geschapen dingen God ontmoet.

Bescherming van de koningin van Navarre

Wat Calvijn helemaal bezorgd maakte was het feit dat koningin Margaretha van Navarre, zuster van koning Frans I, hen in bescherming nam. Zij zetelde te Pau of Nérac in Navarre, Zuidwest-Frankrijk. Margaretha was en bleef haar leven lang rooms-katholiek, maar stond open voor invloeden van hervormingsgezinden en renaissancekunstenaars. Zo correspondeerde zij enige tijd met Calvijn. Ze heeft meer dan eens getracht haar broer, de koning, tot een gematigde godsdienstpolitiek te bewegen. Voor velen die vervolgd werden, trad zij op als hun voorspraak bij de koning. Deze sympathieke vorstin bood de hierboven genoemde spiritualisten Pocquet en Thieffry in haar residentie bescherming. Ze sprak met hen, ze toonde begrip voor hun ideeën en leek zelfs een tijd naar mystiek over te hangen. Het was voor Calvijn allemaal reden om haar in april 1545 een brief te schrijven. We zullen de inhoud ervan nog nader bezien, maar eerst aandacht schenken aan het boekje dat Calvijn schreef tegen de Libertijnen (1544).

Calvijn contra de Libertijnen

In 1544 of 1545 neemt Calvijn de pen op 'tegen de wonderlijke en verwoede sekte van de Libertijnen die zich geestelijken noemen'. Onder deze wijdloperige titel verschijnt zijn schriftelijke weerlegging van hun standpunten. Meteen merkt de lezer de alertheid van Calvijn op het verschijnsel sekten en de invloed ervan op de christenen. Hij schrijft:

"Niet ten onrechte zegt de heilige Paulus, dat er sekten moeten zijn, opdat de ware Christenen door dit middel openbaar worden. Want



Idellette van Buren, de vrouw van Calvijn, † 29 mrt. 1549.

als er enige verwarring ontstaat onder de Christenheid, of als er een valse leer opkomt, is dat een gelegenheid, om openbaar te doen worden hoe en met welke gelegenheid ieder van diegenen die zich Christenen noemen het Woord van God ontvangen heeft (1 Cor. 11:19). Aangezien sommigen, die dan standvastig volharden in de waarheid die ons daar verklaard wordt, proefondervindelijk aantonen dat zij een levende wortel in hun harten geschoten heeft, terwijl de anderen zich gemakkelijk laten verleiden en her en der heenvoeren, als met alle winden, en door hun onstandvastigheid tonen, dat zij haar nooit anders dan oppervlakkig hebben aangenomen".

Vervolgens wijst Calvijn ook op de taak van de kerk en haar ambtsdragers:

"... wanneer een kwaadaardige en verderfelijke sekte begint op te komen, en voornamelijk wanneer zij toeneemt, is het de plicht van hen die onze Here gesteld heeft om Zijn Kerk te bouwen, naar voren te komen, en ze krachtig terug te dringen, vóórdat zij zich sterk maakt om nog meer te bederven en te gronde te richten".

De ambtsdragers moeten de kerk beschermen tegen 'wolven en dieven', ja tegen 'gifmengers, die de arme zielen vermoorden onder de schijn van hen te weiden en hun goed voedsel voor te zetten'.

Thema's

Op welke punten deze libertijnen afwijken van de Schrift en in een ander spoor gaan dan de katholieke kerk, toont Calvijn aan in 23 hoofdstukken. De belangrijkste geloofsthema's die hij aandraagt zijn:

- 1) De extase, dat men boven de wolken is weggevoerd, die men ziet als een uiting van de Geest.
- 2) De Geest werkt buiten het Woord en de Kerk om; daarmee vertoont men sterke overeenkomsten met diverse ketterse, spiritualistische bewegingen uit de vroege kerk.
- 3) Het gezag van het Woord van God wordt naar beneden gehaald door een soort 'tongentaal' die 'een barbaarse taal' is, waarvan men niet veel meer begrijpt 'dan van het sjilpen van vogels'.
- 4) De leer van 'de ene onsterfelijke geest' die alles bezielt (= pantheïsme).
- 5) De voorzienigheid van God, waardoor het niet meer nodig is dat men van iets een gewetenszaak maakt en niets hoeft te veroordelen wat ongeoorloofd is - want God heeft dat immers zo voorzien.
- 6) De leer over Christus als verlosser: Hij is niet de unieke verlosser van onze zonden, maar een goed voorbeeld dat wij evengoed kunnen volgen.
- 7) De wedergeboorte: bij dit punt moeten



we volgens Calvijn heel scherp onderscheiden, deze lieden bederven namelijk alles met bijbels klinkende woorden! We citeren Calvijn hier: "Om een goed begrip te krijgen van hun verdorvenheid, moet men bedenken dat de zonde, de wereld, het vlees, de oude mens, bij hen anders niet is dan wat zij het 'menen' noemen. Wanneer men dus maar niet meer 'meent', zondigt men niet meer, naar hun rekening". Dat is hun wedergeboorte; ze kunnen zodoende leven zonder zwaarigheden, gewoon voor hun genoegen. "Degenen die de zonde niet meer tellen, die noemen zij nieuwe schepselen, omdat zij bevrijd zijn van het 'menen', en dus geen zonde meer in zich hebben". Christus komt er dus niet aan te pas. De Bijbel spreekt totaal anders over de wedergeboorte.

- 8) De christelijke vrijheid is anders geaard en anders van inhoud dan wat de Bijbel erover zegt. Bij hen denkt men vrij te zijn buiten God om; alles is hen geoorloofd, want er zit nergens kwaad in. Dat geldt ook van de beroepskeuze.
- 9) Het huwelijk heet geestelijk, maar wordt erg ontheiligd: men beschouwt de driften tussen man en vrouw als een dierlijke zaak.
- 10) De opstanding uit de dood wordt gezien als reeds plaats gevonden. Calvijn wijst dit af op heel eenvoudige, heldere gronden: de apostel Paulus heeft zijn jonge medewerker Timoteus gewezen op de ketterijen van Filetus en Hymeneus (2 Tim. 2:17 en 18) die precies hetzelfde leerden.

Dit korte overzicht geeft de hoofdpunten weer waartegen Calvijn zich met kracht keert. Ook in zijn Institutie keert hij zich tegen deze leer. Zijn schrijven is scherp, hij hanteert felle bewoordingen tegen deze dwaalleraren. Een belangrijke reden daarvoor is dat deze libertijnen niet slechts één dwaling verkondigen, maar een samenstel van dwalingen die de hele samenleving tot in zijn wortels aantasten.

Koningin Margaretha

Deze bijzondere vorstin was intussen - zoals Calvijn bericht had ontvangen - erg slecht over de hervormer van Genève te spreken. Hij maakt dan ook in zijn brief van 28 april 1545 aan haar duidelijk dat hij geen enkele persoonlijke aanval op haar bedoeld had. Hij duidt zijn werk aan als 'rechtuit-spreken'. Calvijn kan dan ook niet nalaten de ideeën van deze libertijnen af te schilderen als van 'een sekte, die verderfelijker is dan er ooit een op de wereld bestond'. Hij weet maar al te goed dat als een vorst een dergelijke beweging beschermt, er dan verschrikke-

lijke dingen uit voort kunnen vloeien. "Ik zie, dat zij grote schade aanricht en een vuur is, dat alles vernielt en verderft, dat zij is als een besmettelijke ziekte, die de ganse aarde ansteekt, als men geen raad schaft". Wel, die raad verschaft hij de vorstin. Calvijn ziet zich zelf als een hond die blaft als men zijn meester aanvalt: "Ik zou zeer lafhartig zijn, als ik zag dat Gods waarheid aangevallen werd, ik stom zou blijven en geen geluid geven". Daarom moet de koningin zich beledigd voelen, want de eer van God is in geding.

Wat de koningin met deze hartenkreet van Calvijn gedaan heeft, is ons niet bekend. Misschien heeft ze de libertijnse leiders weggezonden. We horen van hen niets meer. Wat overigens niet wil zeggen dat hun ideeëngoed ook uit de circulatie verdween. Calvijn heeft met allerlei verwante groepen in zijn dagen nog veel te stellen gehad.

Verwantschap

Het is opvallend hoe de hele reformatietijd door de libertijnse ideeën blijven meespelen in de opinies van geestelijke en politieke leiders. Losse kenmerken van hun denktrant komen we o.m. tegen bij vrijdenkers en spiritualisten als Sebastiaan Franck, wederdopers en radicale leiders als David Joris, anti-trinitariërs zoals Michaël Servet, en vrijdenkers als Dirk Volkertsz. Coornhert. Even belangrijk is het feit dat denkers als Marnix van Sint Aldegonde zich - staande in de calvinistische traditie - zich met alle denkkraft keerden tegen deze dwaalgeesten. Ook bij Marnix gold sterk het motief dat zij in hun subjectivistisch gevoelen zowel kerk- als maatschappij-ontbindend waren. De overheid moest de gevaarlijkste stromingen dan ook verbieden.

Ook in onze dagen kennen we een grote diversiteit aan geestelijke stromingen. Wonderlijk genoeg zijn sommige kenmerken bijna identiek aan die van stromingen van de 16de eeuw. Wie de overeenkomsten opmerkt zou bijna denken aan een herhaling van de geschiedenis. Het lijkt er soms veel op dat oude ketterijen in een nieuw jasje de kop op steken en weer hun invloed laten gelden.

Het algemene kenmerk is dat van het *subjectivisme*. Dat is de geesteshouding waarbij de ideeën van de persoonlijkheid onaantastbaar heten. Ze dienen als het ware als een brug waarover menig christen de overkant bereikt waar de totale leefcultuur bepaald wordt door vrijheid en spiritualiteit die zich bepaald niet wil binden aan het Woord van God.

Drs. H. Veldman is kerkhistoricus en woont in Zuidhorn.

P.S. De jongste Nederlandse tekst van Calvijns geschrift tegen de libertijnen is verschenen in deel 1 van de serie *Stemmen uit Genève* van de Gereformeerde Bibliotheek te Meeuwen 1967 (p. 469-576); de vertaler was ds. Dirk van Dijk.

Johannes Marcus - of anatomie van een conflict tussen broeders (II) (slot)



Jammer, een conflict tussen twee grote apostelen. Het kan niet zo opgelost worden dat zij eensgezind verder gaan. 'En er ontstond een verbittering, zodat zij uiteen gingen', noteert Lucas. Jammer, maar toch ergens ook gelukkig. Ook twee grote apostelen kon het overkomen dat zij niet meer door één deur konden. Maar hoe kan je nu zo afscheid nemen dat je beiden inzetbaar blijft in het werk van het evangelie?

Eerst zagen we hoe de figuur van Johannes Marcus uit de coulissen komt, deelneemt aan het grote werk en zich dan ineens terugtrekt. Zo werd de kiem van het latere conflict tussen Paulus en Barnabas gelegd. Vervolgens krijgen we er zicht op hoe Christus alle drie figuren in het conflict - ook hem die de aanleiding vormde - opnieuw inzet.

E.A. de Boer ■

Paulus' frustratie

Lucas vermeldt niet om welke redenen Johannes Marcus zich terugtrok uit de zending, zodra zij in Klein-Azië zijn aangekomen. Ik vermoed dat hij moeite had op het punt van wel of niet besnijden. Anders gezegd, met de royale wijze waarop bekeerde mensen uit de volken in Christus én in Israël welkom werden geheten. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat de Schrift ons geen inzicht in alle factoren van het conflict biedt.

Van Eck meldt in zijn commentaar op Handelingen dat Lucas zorgvuldig voldoet aan de eis die zijn naamgenoot, de Romeinse schrijver Lucianus, aan de geschiedschrijver stelt: de eis van onpartijdigheid.⁴⁾

Hij vermeldt wat hij gehoord heeft, zonder verder onderzoek te doen of een eigen oordeel te vellen. Zo registreert Lucas het oordeel van Paulus: hij 'voelde er niet voor iemand die hen al in Pamfylië in de steek had gelaten en zich niet met hen tot het werk begeven had, mee te nemen'. In de steek laten: een hard oordeel, waarin Johannes Marcus' eigen motief niet doorklinkt. Zo dacht Paulus erover. Ja, soms is het nodig de verschillende, botsende indrukken te laten staan, en elkaar los te laten.

Wat de verslaggeving van het boek Handelingen betreft is dit het einde van berichten over de rol van Johannes Marcus (15:37). Af door zijdeur.

Gelukkig weten we méér over de man die de aanleiding tot een groot conflict vormde.

Petrus' zoon

Ná het boek Handelingen wordt duidelijk dat God ook met Johannes Marcus verder is gegaan. Want waar Lucas, geschiedschrijver van de hoofdlijnen van het zendingswerk zwijgt, spreken de apostelen. En wel in hun correspondentie, die zoals zovaak verrassende details aan het licht brengt. Ik noem in de eerste plaats de apostel *Petrus*. Hij schrijft zijn eerste brief aan de gemeenten in Klein-Azië, dé streek waar Johannes Marcus aanvankelijk niet naar toe wilde. Petrus is in Babel, meldt hij, en heeft Markus bij zich. Deze is dus toch opnieuw in dienst van het evangelie getreden! Petrus noemt hem 'mijn zoon Marcus' en laat de gemeenten ook namens hem groeten (1 Petrus 5:13).

Hierbij sluit de latere traditie aan die meldt dat Johannes Marcus een discipel van Petrus was. Het is dezelfde Marcus die het (zo bekende) evangelie geschreven heeft! De traditie van de christelijke kerk verhaalt zelfs dat Marcus *het evangelie namens Petrus* opgeschreven heeft!⁵⁾ Of Johannes Marcus, de oorzaak van het conflict tussen twee apostelen, dus nog voor de Here bruikbaar is geweest. De verbittering die verwijdering tussen Paulus en Barnabas bracht,



heeft de man die - ongewild - de aanleiding was, niet van de dienst vervreemd!

Latere medewerker

Dat was Petrus in zijn hartelijke, ongecompliceerde verhouding tot Johannes Marcus. Maar als Lucas, reisgenoot van Paulus, verder zwijgt, is het uitgerekend *Paulus* die in zijn brieven opnieuw over Johannes Marcus spreekt. Tijdens zijn gevangenschap in Caesarea, na de derde zendingsreis, schrijft hij aan Filemon en noemt onder zijn 'medearbeiders' ook Marcus (Flm. :24). Op de bodem van Israël hebben ze elkaar opnieuw ontmoet! Ook aan de gemeente in Kolosse, in dezelfde tijd geschreven en bezorgd, brengt hij de groeten over van Marcus. Dan zegt hij erbij: hij is de neef van Barnabas (wat iets verklaart van Barnabas' solidariteit met hem). Barnabas kent men van de eerste ontmoeting met het evangelie in Klein-Azië. Johannes Marcus zál men leren kennen! Over hem schrijft hij in relatie met de kerk te Kolosse: *'over hem hebt gij opdracht gekregen* (in de vorm van een aanbevelingsbrief?); *ontvangt hem, indien hij bij u mocht komen'* (Kol. 4:10). Johannes Marcus lijkt het tóch en alsnog aan te durven naar Klein-Azië te reizen! Dat betekent ook: nadat Paulus hem eerder niet geschikt achtte, zijn hij en Johannes Marcus intussen nader tot elkaar komen. Er heeft verzoening plaatsgevonden! En wel zo dat er weer sámenwerking kon groeien. Het mooiste getuigenis geeft Paulus in zijn laatste brief aan Timoteüs, als hij zijn levenseinde voelt naderen. Hij vraagt Timoteüs vanuit Efeze naar hem toe te komen in Rome. En voegt er de wens aan toe: *'Haal Marcus afen breng hem mee, want hij is mij van veel nut voor de dienst'* (2 Tim. 4:12). Haal Marcus af - misschien uit Kolosse. Hij is voor mij van veel nut in de dienst aan de Heer.

J. van Bruggen evalueert deze wens van Paulus zo: 'Nadat hij eerst geweigerd had weer met Johannes Markus op pad te gaan, geeft hij jaren later ruiterlijk toe dat hij deze jongeman verkeerd had ingeschat'.⁶ Ik weet niet of Paulus hiermee inderdaad zegt dat hij zich vergist heeft. Het kan ook zijn dat de apostel zich over de irritatie van toén heen gezet en Marcus opnieuw omhelst heeft. Hoe er verzoening optrad, weten we niet. Wel dat de Geest van Christus twee partijen bij elkaar bracht die eerst beiden weigerden samen verder te gaan. Eerst weigerde Marcus, later Paulus. Maar Christus bracht hen samen. Later.

Leermomenten

Aan het eind van het eerste artikel over het ontstaan van het conflict tussen Paulus en Barnabas noteerde ik deze leermomenten.

1. De heilige Geest staat toe dat het falen van grote mannen wordt opgeschreven. Niet de schuldvraag staat voorop, maar

het feit dat er verbittering ontstond. Voldoende reden voor alle partijen om het hoofd te buigen. Het voorbeeld van voetwassing door de Heer is door de leerlingen niet altijd gevolgd.

2. De schuldvraag wordt niet uitgediept. Het oordeel van Paulus, een van de partijen in het conflict met Barnabas, wordt zonder commentaar vermeld. Soms moeten we zulke oordelen naast elkaar laten staan en voor rekening van de ander laten. Op die manier is het aanvaardbaar als samenwerking ophoudt; om elkaar en het werk niet meer schade toe te brengen.
3. Let op Christus en hoe Hij falende mensen ieder afzonderlijk opnieuw in dienst kan nemen. Ook als samenwerking niet meer mogelijk is, kan je elkaar aan de genade van de Heer opdragen en loslaten.

We hebben nu gezien dat de Here met alle drie hoofdrolspelers verder kon, nadat Johannes Marcus de bron van verwijdering tussen Paulus en Barnabas was gebleken. Opnieuw een paar leermomenten, nu uit het vervolg en einde van deze bijbelse geschiedenis.

4. Als er tijd verlopen is, schept Christus zelf nieuwe kansen voor ontmoeting. Nadat een tijd lang ieder z'n eigen weg in dienst van de Here is gegaan, komt er ruimte voor een *nieuwe samenwerking*.
5. Tot zolang rest ons maar één ding: los van elkaar, maar wel ieder op zijn weg de Here blijven dienen in zijn werk. In die dienst blijven we verbonden, ook al is het op verschillende posten in zijn rijk. In die dienst brengt Hij misschien de wegen weer eens samen. Die mogelijkheid is er in ieder geval.
6. Echte *verzoening* is een reële mogelijkheid. Maar het is Christus zelf die dat in onze harten moet bewerken. Verzoening begint bij de bereidheid het eigen gelijk niet tot elke prijs vast te houden, maar het hoge belang van Christus' evangelie voorop te stellen.

Tot zover de overdenking van de bijbelse geschiedenis van een conflict. Prachtig, het past in het raam van de heilsgeschiedenis dat de Geest zo'n beschamende episode laat vertellen. Een bewijs van de waarheid dat onze God zeer hoog troont en zich zeer diep neerbuigt.

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

- 4 John van Eck, *Handelingen. De wereld in het geding* (Kampen: J.H. Kok, 2003), 336.
- 5 H.R. van Houwelingen, 'Het ontstaan van het evangelie naar Marcus', in: *Verkenningen in de evangeliën*, G. van den Brink e.a. (Theologische Verkenningen. Serie Bijbel en exegese, dl. 5) (Kampen: J.H. Kok, 1990), 60-68.
- 6 J. van Bruggen, *Paulus. Pionier voor de Messias van Israël* (Kampen: J.H. Kok, 2001), 154. Zie voor het conflict dat achter Handelingen 15 ligt, a.w., 57-64.

Dorpsbewoners zijn wereldburgers geworden



We leven in een geglobaliseerde wereld: er is een wereldwijde verbinding tussen personen, groepen, organisaties, staten en netwerken. Nationale grenzen zijn vervaagd. Ook de muren van onze eigen woning bestaan nauwelijks nog. Alle mogelijke invloeden treden ons leven binnen. Een zelfmoordaanslag in Irak verschijnt direct op het journaal. De toestand van een zieke Paus is van uur tot uur te volgen. Philips maakte ooit de werkgelegenheid in Nederland groot, maar heeft Stadskanaal verplaatst naar China. Voor de maakindustrie is China het land van de ongekende mogelijkheden geworden. Steeds meer bedrijven laten hun administratie voeren in India. Productie en dienstverlening betrekken we van “all over the world”. Langs de lijnen van MTV, Mac Donald en Coca cola wordt wereldwijd eenzelfde vlakke horizontale cultuur bevorderd. Wat betekent dat voor christelijk sociale presentie?

J. Westert ■

Sensor schreef over globalisering de laatste brochure als GSEv. Sensor is de nieuwe naam van het GSEv. Gelijktijdig symboliseert deze naamswijziging, dat oude structuren en organisaties moeten doorontwikkelen, willen zij nog toekomst hebben. Lokale verzuilde structuren staan mede door globalisering onder druk. Het boekje van het GSEv geeft daarvan voorbeelden. Prof. dr. Peter Nijkamp, zelf een wetenschappelijke globalist geworden, illustreert dat goed in zijn bijdrage *Globalisering en wetenschap*. Nederland vormt op de internationale kaart geen factor van betekenis. Dat is ook geen ramp, zo stelt hij vast, want door onze koopmanshouding komen we er toch wel. Maar wie mocht denken, dat Nederland als kennisland nog voorop loopt, loopt fors achter. Nederland zal in Europees verband moeten gaan voor internationalisering van de wetenschap. Europa lijdt aan een kennisparadox. Het is heel goed in het produceren van nieuwe wetenschappelijke kennis, maar zwak in het vertalen van economisch bruikbare toepassingen. Kennistransfer en kennisutilities moeten hoger op de agenda staan. Daartoe bepleit Nijkamp veel intensievere samenwerking binnen Europa.

Transport en communicatie

Prof. dr. Marc de Vries schreef in de bundel over de techniek als vervulde randvoorwaarde voor globalisering. Dat we “all over the word” met elkaar te maken hebben, komt door de ongekende technologische vooruitgang op het gebied van transport en communicatie. Deze twee technologieën hebben de wereld klein gemaakt. In Nederland vinden we ontwikkeling van technologie en het aanbod aan hoogwaardige producten welhaast vanzelfsprekend. Het is onvoorstelbaar hoe hard de wereld in vier decennia is veranderd en vooral hoe de bereikbaarheid en toegankelijkheid van alles is toenomen.

Gelijktijdig is het nuttig te beseffen, dat techniek een begrip is dat in Nederland niet werft. Technische beroepen staan er slecht op. Waar in Nederland er één ingenieur wordt opgeleid, worden er in China duizend opgeleid. Hoogwaardige techniek is een groot goed, maar qua kennisontwikkeling, mogen we ons ook wel eens in de ogen wrijven.

In zijn bijdrage duidt De Vries de ethiek van de techniek als ethiek van de globalisering. Hij vraagt zich terecht af of het christelijke grond-



motief van liefde en dienstbaarheid zich leent voor techniek-in-dienst-van-globalisering.

Macdonalisering van de cultuur

Van het grondmotief van beheersing weten we inmiddels voldoende dat het zich leent voor globalisering. Dat geldt ook voor techniek die een bijdrage van liefde en dienstbaarheid in een geglobaliseerde wereld wil leveren. De Vries bepleit evenwel terughoudendheid, omdat het denken vanuit liefde en dienstbaarheid een ommekeer vraagt in het denken van de mens. Techniek met verkeerde motieven kan ontzettende gevolgen hebben. Ik vond die conclusie te eenvoudig. Sinds de zondeval beschikken we over die kennis, de kennis van goed en kwaad. Lees het lied van Lamech in Gen. 4. Het dilemma van de technologie is dat het vooral dienstbaar is aan de economische en politieke wereldmachten. De westerse MTV-cultuur macdonaliseert deze wereld en haar burgers. Als christenindividu, werkzaam in deze wereld kun jij je daar maar ten dele aan onttrekken. Het is slechts op beperkte schaal mogelijk om invloed ten goede uit te oefenen.

christenen zijn wel anders-globalisten

Het christelijk sociaal denken over globalisering zou meer gericht worden op het corrigeren van de machtsstructuren in deze wereld. Eerder schreef ik in De Reformatie een artikel onder de titel *“Is de christen ook onder de antiglobalisten?”*.¹⁾ Bij een antibeweging voel ik mij met het oog op de komst van de stad van Openbaring 21:24-26 niet thuis. Maar christenen zijn wel anders-globalisten. Zij doen er goed aan wereldwijd ook netwerken te ontwikkelen en in netwerken te participeren om ‘architectonisch’ kritiek te leveren op de geglobaliseerde economische wereldorde. Ter gelegenheid van de presentatie van het boek *Globalisation and Human dignity*²⁾ schreef minister Van Ardenne van Ontwikkelingssamenwerking: Globalisering is goed, maar niet goed genoeg. Zij is een aanhanger van internationale economische integratie door een vrij verkeer van goederen, diensten, arbeid en kapitaal. Deze sterke economisch georiënteerde visie op globalisering, vraagt om correctie. Want door machtspolitiek en corruptie is globalisering niet alleen een positieve beweging. Het is ook een struikelblok voor menselijke waardigheid. De vernedering van grote groepen armen moet worden aangepakt. Daar ligt een missie voor het christendom, dat wil meewerken aan de komst van de nieuwe stad. Die missie is niet alleen een persoonlijke, maar vergt georganiseerde en institutionele aandacht.

Alleen in de bijdrage van Jan Huijgen en Roel Jongeneel in de GSEv-uitgave wordt m.i. volstrekt terecht het uitstapje naar het christendom met globale perspectieven gemaakt. Het Godsrijk is wereldomvattend. De kerk is

wereldwijd. Juist de verbindende broederschap kan het natuurlijk netwerk vormen, waarbinnen je overal ter wereld met elkaar kunt communiceren en elkaar kunt ontmoeten vanuit eenzelfde perspectief.

Cola is hot

De economische westerse macht verlegt snel zijn werkterrein naar andere werelddelen en gebieden, maar veronachtzaamt die delen die zij als economisch minder krachtig ervaren. China is voor het westen een interessante uitdaging, waar we met een zekere naïviteit graag investeren. Dat geldt breed voor Zuidoost Azië. Het Afrikaanse continent laten we gemakshalve links liggen, omdat het in economische machts termen niets oplevert. De toename van rijkdom in het rijke westen komt tot stand op basis van uitsluitingen en uitbuiting (kinderen, vrouwen, milieu, natuur). Noreena Herz heeft in haar boek *De stille overname*³⁾ daar uitgebreid en indrukwekkend over geschreven. In zijn bijdrage over globalisering en vrijhandel schenkt Johan Hendriks er aandacht aan. Hendriks sluit zich aan bij de lijn van Prof. Dr. Bob Goudzwaard. Ir. B de Vos schenkt in zijn bijdrage in het bijzonder aandacht aan de effecten van globalisering in Afrika en met name in Kongo. Die landen worden geëxploiteerd vanwege de rijkdom aan grondstoffen. De rijken in deze landen worden rijker, de armen armer. Dank zij de wereldwijde communicatie is ook Afrika connected. De MTV-wereld heeft grote invloed. Het is hot om Cola of Heineken te drinken voor vijf euro per flesje, maar het gevolg is wel, dat de lokale biertjes uit zijn. Op de achterste golven van de vaart der volken komen een aantal burgers mee, maar de armen in de stad en de rurale bevolking is er nauwelijks mee gebaat. De wat sombere bijdrage van De Vos sluit aan bij het beeld, dat juist Afrika lijdt onder deze effecten van de globalisering. De Afrikanen worden opnieuw gekoloniseerd door het westen, nu echter door de vervlakkende globalisering van de wereldcultuur door het machtige bereik van de media. Er vormen zich omvangrijke “pockets of poverty”, aldus Rene Grootenhuis, directeur van Cordaid, tijdens een minisymposium van katholieke organisaties over globalisering. Hij verwees vooral naar landen in Zuid Amerika (Peru).

Niet vrijblijvend

Dik den Hollander sluit de bundel af met een nabeschouwing: *De Here verwacht antwoord*. Hij wil niet blijven hangen in vrijblijvende vaststellingen en dat is terecht. Het gaat niet aan om op kantoor Max Havelaar koffie te drinken en gelijktijdig een wurgcontract op te stellen voor een leverancier in Suriname, omdat deze toch geen alternatief heeft. Hij bepleit een duidelijk moreel antwoord als het gaat om het handelen van de christen. Niet weglopen voor de gevolgen van globalisering, betekent doen

wat je hand vindt om te doen. Ik ben het met Den Hollander eens, maar proef toch ook iets van onmacht in zijn afsluiting. Bovendien meen ik dat het christendom zich meer moet confronteren met de globalisering van de cultuur.

het christendom moet zich meer confronteren met de globalisering van de cultuur

In die vervlakkende cultuur is geen rol voor God weggelegd. Het geloof in de Schepper van de hemel en de aarde is verbannen tot het privé-domein van gelovigen.

Hiervoor gaf ik aan, dat christenen op een andere schaal hun netwerken moeten organiseren. Omdat Godsrijk wereldomvattend is hebben zij ook een unieke basisstructuur voor handen.

Als ik het goed waarneem, is er een tendens in het christendom zich te herpakken en meer present te stellen in het besef dat de wereld zonder groot verhaal geen toekomst heeft.

Christelijke presentie

De katholieke Jos van Gennip waagde zich onlangs aan een poging een richting te schetsen voor Christenen in de globale en gesecculariseerde cultuur van de 21e eeuw in zijn Thomas á Kempis-lezing en uitgave *"In a world which has no use for God"*⁴⁾. Hij stelt vast, dat bij veel gelovigen een sterke behoefte is aan spiritualiteit en innerlijke verootmoediging, gebed die wordt gedeeld in een kleine kring van gelijkgezinden. Maar de wereld heeft meer dan ooit behoefte aan de bevrijdende boodschap van het Evangelie. Het niveau van kerkelijke uitspraken in deze gesecculariseerde wereld werkt niet, maar Christenen moeten hun verantwoordelijkheid voor de wereld ook niet uit de weg gaan en hun geloof beperken tot persoonlijke levensheiliging en persoonlijke levenspad.

Van Gennip greep naast Thomas á Kempis terug op Augustinus, die net als wij op het breukvlak van veranderingen in cultuur, politiek en geloof en in een gesecculariseerde wereld met sterk veranderende machtsstructuren (de nadagen van het Romeinse rijk) leefde toen hij zijn *De Civitate Dei* schreef over de publieke dimensie van religie. Vervolgens sluit hij aan bij de Franse protestantse filosoof Paul Ricoeur, die een cultuur van lange en sterke relaties bepleit.

Langs die lijn kan een nieuwe brug tussen het christendom en de 21e eeuw worden geslagen. Van Gennip werkt de richting uit naar drie aspecten:

- de ethische weg van liefde tot de naaste;

De weg van naastenliefde is uniek, zo wezenlijk in het christelijk denken. Het plaatst het christelijke tegenover het autonome mensbeeld. In de diepte van dit relationele aspect is ook het antwoord op het onvermogen van de moderne mens om duurzame verbindingen aan te gaan.

- gewetensvolle omgang met dood, lijden en ziekte;

De succesvolle samenleving, voortgedreven door technologie en globalisering, is niet in staat om afdoende antwoorden te vinden op de vragen van dood, lijden en ziekte. Christenen hebben de antwoorden ook niet voor het oprapen, maar kunnen deze thema's bespreken in het zingevend perspectief, dat ze reizigers zijn op de weg terug naar onze Vader.

- de spirituele (mystieke) weg, (devotie van Thomas á Kempis);

Er is een sterkere reactie waarneembaar tegenover de fundamenteel materialistische cultuur, die leidt tot een andere houding met retraite, distantie, reinheid en bezinning. Deze persoonlijke heroriëntatie is nodig om een nieuwe balans en wegen te vinden om de zin van het leven te beantwoorden, ethische bakens te vinden en bij te kunnen dragen aan de renovatie van instituties.

de wereld heeft meer dan ooit behoefte aan de bevrijdende boodschap van het Evangelie

Hij kiest voor deze drie richtingen, omdat ze exact antwoord geven op terreinen, waar de succesvolle westerse mensheid, aangedreven door technologie en globalisering geen antwoorden op voorraad heeft.

Alleen zo kun je vernedering van menselijke waardigheid aanpakken. In een tijd van globalisering en secularisatie hebben we de combinatie van bezinning en actie, reflectie en beslistheid nodig. In een wereld die op drift is geslagen, is behoefte aan bakens en aan kapi-teins, die idealisme kunnen combineren met koers. Van Gennip bepleit een evenwichtig samenspel tussen (persoonlijk) godsdienstig belijden en gezamenlijke sociale presentie. Onze menselijke levenstijd is een gave van God. Die gave vraagt om persoonlijk en gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen om het christendom present te stellen. Het is opvallend, dat juist in het Katholiek Netwerk er zoveel hernieuwde aandacht ontstaat voor nieuwe christelijk sociale vraagstukken.

In de GSEv-uitgave had een bredere uitwerking over de rol en de richting van het christelijk handelen in een globaliserende wereldeconomie en cultuur meer en dieper uitgewerkt mogen worden. De bundel is te zeer een losse verzameling opstellen geworden. Aan die diepere uitwerking is behoefte. Veel reformatori-





sche christenen combineren erg gemakkelijk hun wereldburgerschap van “het echte leven in de week” met hun dorpelingschap op de zondag en in hun kerk, waardoor het geloof lijkt te worden beperkt tot het privé-domein van het leven, of tot het schrijven van kerkgeschiedenis achter muren van het eigen kerkverband. Gelijktijdig heerst daarover ook onvrede en is er behoefte aan richting en ethische bakens bij persoonlijke en maatschappelijk levensvragen. Sensor kan gereformeerde christenen dienen met vernieuwing van hun maatschappelijke koersbepaling. Christenen mogen lijken op hun Schepper, de God van hemel en aarde. Dat geeft een wereldomspannend perspectief. De bevrijdende relevantie van dat Evangelie voor het maatschappelijk functioneren vraagt diepgang en vernieuwing van ons handelen.

Jan Westert is redacteur van *De Reformatie*,
reacties j.westert@wx.nl

N. a.v.: *De wereld een dorp*, 2004, Prof dr. Peter Nijkamp e.a, GSEv, nr 50, De Vuurbaak, Barneveld en *In a world which has no use for God*, 2004, Jos J. A. M. van Gennip, Socires, Den Haag.

- 1 Jan Westert (2002) *De Reformatie* jrg.77 nr. 29
- 2 Berna Klein Goldwijk, *Globalisation and Human Dignity*, Cedar International, 2004; Bij de presentatie van dit boek werd een minisymposium gehouden, waar ondermeer het Katholiek Netwerk en de Raboudstichting organisatoren van waren. Het weekblad *Het goede leven*, 5 maart 2005 wijdde er speciale bijlage aan.
- 3 Noreena Herz, (2003) *De stille overname*, Arnhem
- 4 J.J.A.M. van Gennip, 2004, Den Haag

‘Mister Schooldag’ neemt na 36 jaar afscheid



synode impressies

L.E. Leeftink ■

Discussiëren en besluiten nemen is het belangrijkste onderdeel van elke synode. Toch zijn er momenten die even indrukwekkend en waardevol zijn. Eén daarvan beleefde de synode op vrijdag 20 mei. In een speciale avondzitting nam de synode in naam van alle kerken afscheid van prof. drs. J.A. Meijer en begroette de synode drs. J.J. Oosterhuis - den Otter als zijn opvolger.

Man van de kerken

Maar liefst 36 jaar is prof. Meijer als docent aan de Theologische Universiteit verbonden geweest en heeft hij studenten onderwezen in het nieuw-testamentisch Grieks en het oudchristelijk Latijn.

Naast zijn vakbekwaamheid genoot prof. Meijer vooral van het contact met de studenten. Hij maakte ieder nieuw seizoen een ronde langs de huizen van de re-jaars. Over hoe zij hun prille stappen naar zelfstandigheid en de volwassenheid zetten, heeft hij altijd het diepste stilzwijgen bewaard.

Verder werd prof. Meijer door de rector van de T.U., prof. G. Kwakkel, betiteld als ‘mister Schooldag’. Terecht, want dat had al die jaren zijn bijzondere aandacht. Zowel in de voorbereiding en de p.r., als op de dag zelf genoot hij van de ontmoeting met de gemeentelieden die de ‘School der Kerken’ dragen in hun liefde, aandacht en gebeden. Tenslotte is prof. Meijer een groot stimulator geweest van meer samenwerking met de T.U. in Apeldoorn. Mede dankzij hem wordt de vooropleiding al jaren lang gezamenlijk gegeven. Naast de toespraak van prof. G. Kwakkel sprak ook de preses van de synode, ds. P. Niemeijer, zijn oprechte dank en grote waarde-

ring voor de inzet van prof. Meijer uit. Hij noemde hem een echte ‘vir ecclesiasticus’ - een ‘man van de kerken’.

Prof. Meijer benadrukte het extra feestelijke van deze avond en van zijn naderende afscheidscollege als hoogleraar aan de T.U. op 16 september. Enkele jaren geleden is hij zo ernstig ziek geweest, dat zijn vrouw en hij de jaren na het verkregen herstel als nieuw leven en als toegift van de HERE ervaren. De dank daarvoor wilde prof. Meijer ook bij dit afscheid openlijk uitspreken. Aan het begin van de avond liet de preses Lied 106 uit het Liedboek zingen. Mij troffen daarin de verzen 2 en 3. Vers 3 heeft het over ‘*dat God in taal en taak verheerlijkt zij*’ en vers 2 geeft ook een heel mooie typering van de houding waarmee prof. Meijer 36 jaar lang zijn werk in dienst van de kerken verricht heeft: *Staat voor elkander open, dient elkaar, ieder gelijk hij gaven heeft gekregen; maakt om u heen het heil des Heren*

waar en deelt met een ruim hart Gods grote zegen.

Van Zimbabwe naar Kampen

Op dezelfde avond werd drs. J.J. Oosterhuis-den Otter begroet als nieuwe docente klassieke talen. Gezien haar levenservaring in Zimbabwe, haar onderwijservaring aan de middelbare school en haar wetenschappelijke studie over de preken van Johannes Chrysostomos, van 1925 tot 2001 als kerkvader de naamgever van een illustere studentenvereniging aan de T.U., twijfelde de preses van de synode er niet aan of drs. Oosterhuis zou zich gauw thuisvoelen in het academische klimaat van Kampen en Apeldoorn. Een novum was de ondertekening van het ondertekeningformulier voor docenten in vaste dienst. De synode had net diezelfde middag besloten, dat dat vanaf heden in een publieke zitting van de generale synode zal plaatsvinden. Iedereen kon er dus getuige van zijn, dat drs. Oosterhuis in afhankelijkheid aan God en in gehoorzaamheid aan zijn Woord haar werk in Kampen wil verrichten.

Blij met de School der kerken

Over de Theologische Universiteit zelf werden vrijdagmiddag een flink aantal besluiten genomen. De commissie Drenthe had het voorbereidende werk gedaan. De synode keurde een nieuwe bestuursstructuur goed. Het huidige college van curatoren wordt opgesplitst in een College van Bestuur dat zich vooral met de continuïteit van organisatie en bestuur bezig zal gaan houden en een College van Toezicht dat het confessioneel karakter en het wetenschappelijk niveau van de opleiding moet bevorderen, toetsen en bewaken. Daarnaast heeft de synode een universiteitsberaad ingesteld. Dat wordt een breed overlegorgaan, waarin behalve mensen van de T.U. ook deskundigen uit allerlei landelijke deputaties zitten. Zo kan de T.U. profiteren van de know-how die er binnen de kerken op heel veel terreinen bestaat. Verder sprak de synode uit, dat deputaten-curatoren zorgvuldig en ter zake ingegaan zijn op ingediende bezwaren tegen publicaties van docenten, m.n. in het boek 'Woord op Schrift'. Daarin is zonder aanzien van de persoon aan appellanten maar vooral ook aan de betreffende

docent recht gedaan.

De synode scherpste ook de klachtenprocedure aan. Bezwaren tegen een publicatie van een docent worden alleen in behandeling genomen als ze binnen een jaar na het verschijnen van de betreffende publicatie zijn ingediend.

Wie zal dat betalen?

Een 'hot item' in de discussie afgelopen vrijdag was de vraag of de T.U. ook over moet gaan tot het aanvragen van rijkssubsidie. Op de synode lagen twee voorstellen: één van 11 deputaten-curatoren om voor 50% overheidssubsidie aan te vragen en één van 3 deputaten-curatoren om uit principe de T.U. helemaal zelf te blijven bekostigen.

De commissie Drente stelde voor om de beslissing pas over drie jaar te nemen en tot die tijd de kerken hierover te raadplegen. Anders zou dit onderwerp tot nieuwe onrust kunnen leiden. Maar dit voorstel werd door voor- en tegenstanders van overheidssubsidie afgewezen. Alle argumenten liggen op tafel en de kerken hebben ruimschoots de gelegenheid gehad om te reageren als ze dat wilden.

Dus werd er in de eerste ronde gesproken over beide deputatenvoorstellen. Als ik op mijn gevoel afga, wordt het meerderheidsvoorstel over een aantal weken na een tweede ronde aangenomen en is het alleen nog de vraag, voor hoeveel procent van de begroting er een rijksbijdrage gevraagd wordt. De ouderlingen Van Winden en Boersma pleitten er nadrukkelijk voor om het maximale te vragen. We geven immers aan de keizer wat des keizers is. Zouden we dan ook niet op dit gebied dankbaar en zonder gewetensbezwaren mogen terugontvangen, wat de keizer zelf aan ons wil geven?

Voor in de kerk of achter in de consistorie?

Op de synodetafel lag ook het verzoek van twee Particuliere Synodes om de tekst van de twee ondertekeningformulieren voor ambtsdragers te herzien. De toon van die formulieren wordt door velen als te formeel-juridisch ervaren. Bijna unaniem besloot de synode om inderdaad tot herziening van de ondertekeningformulieren over te gaan. Daarvoor mogen deputaten Kerkrecht en Kerkorde zorgen. Bij hun opdracht krijgen ze de onder

meer de volgende aandachtspunten mee:

- te streven naar een meer eigentijdse toonzetting en een bijbelse fundering waarom ambtsdragers aan de leer gebonden dienen te worden.
 - vast te houden aan de eigenlijke bedoeling van de ondertekeningformulieren en de wijze waarop de ondertekening in de praktijk van het kerkelijk leven functioneert.
- Want, sprak de synode uit, "het is in deze tijd niet minder belangrijk dan in de jaren na de Dordtse Synode om de wacht te betrekken bij de binding van ambtsdragers aan de leer van de Schriften zoals verwoord in de gereformeerde belijdenis (cf. Titus 1:9)".

Samenspreken - Met wie?

Ook Deputaten Kerkelijke Eenheid kwamen met twee voorstellen om het 'kader voor plaatselijke samensprekingen' te herzien.

De meerderheid is van mening, dat je de contacten met andere kerken vooral plaatselijk moet beoordelen. Als een kerkenraad aantoonbaar dat een plaatselijke kerk waarmee men samenwerking zoekt, voldoende vertrouwen verdient volgens de kenmerken van de ware kerk in art. 29 NGB, mag het in die plaats met instemming van de classis komen tot kanselruil, gezamenlijke avondmaalsviering en uiteindelijk zelfs het samensmelten van beide gemeentes. Deputaten werken dit kader uit in een toespitsing richting CGK en NGK.

Drie leden van het deputaatschap vinden dit kader te ver gaan. De verschillen met het oude kader zijn te groot en de nadruk op de plaatselijke verantwoordelijkheid gaat ten koste van de eenheid met het kerkverband. Daarom willen zij een onderscheid aanbrengen in de plaatselijke samensprekingen. En wel als volgt:

- a) Er zijn kerken waarmee we landelijk op dezelfde basis van Schrift en belijdenis staan (CGK). Daarmee is verregaande plaatselijke eenwording mogelijk.
- b) Er zijn kerken waarmee we landelijk in gesprek zijn, maar waarvan we niet uitgesproken hebben dat ze in alles kerk van Christus zijn (NGK). Daarmee is, als die erkenning er plaatselijk wel is, kanselruil mogelijk.
- c) Er zijn plaatselijk nog meer kerken, die wel gereformeerd zijn, maar waarmee landelijk geen kon-

takten zijn (denk aan de PKN, de Hersteld Hervormden en de Voortgezette-synodaal-Gereformeerden). Daarmee kunnen wel gezamenlijke activiteiten ondernomen worden, maar is nog geen kerkelijke samenwerking mogelijk.

In de eerste ronde op de synode zaten de meeste sprekers op de lijn van het minderheidsvoorstel. Toch waren er ook synodeleden die vonden dat deputaten eigenlijk helemaal niet met nieuwe voorstellen mochten komen, omdat ze zich alleen mochten bezighouden met de vraag hoe het huidige kader in de praktijk functioneert. Andere synodeleden vroegen zich af, waarom we altijd alles eerst in een landelijk kader willen zetten, voordat we plaatselijke kerken het vertrouwen durven te geven om samensprekingen te starten met een andere plaatselijke gemeente. Zij steunden dus het meerderheidsvoorstel.

Over enkele weken volgt de tweede ronde. Dan zal de synode zich definitief uitspreken over de vraag of er een nieuw kader komt en hoe dat eruit zal zien.

Van Sabbath naar Zondag

Tenslotte geef ik u nog een korte voortgangsrapportage over de voorstellen rondom de zondag. Vorige week schreef ik u dat het me zou benieuwen wat er zou gebeuren met het voorstel van ds. L.W. de Graaff om ook uit te spreken in de handreiking: *Het is mede krachtens dit vierde gebod dat wij de zondag vieren als opstandingsdag van onze Here Jezus Christus*. Daarmee zou de synode een flink eind tegemoetkomen aan de wens van de Particuliere Synode van Gelderland om te komen tot een algemene uitspraak over het karakter van de zondag. Wel, ik kan u meedelen (en dat doe ik als Gelderlander met blijdschap) dat deze passage door deputaten is opgenomen in hun inleiding.

Niet alle synodeleden waren even enthousiast over de handreiking en de onderwijzing die deputaten aan de kerken willen toesturen. Moet je wel een kerkelijk goedgekeurde notitie vrijgeven als er nog steeds verschil van mening is over de vraag, of de viering van de zondag bijbels gezien wel of niet te funderen valt op het vierde gebod? Is er wel vol-

doende rekening gehouden met de verwoestende invloed van de secularisatie en de gevolgen die dat heeft voor het karakter van de zondag in de samenleving? En is het wel voldoende duidelijk geworden wat het karakter van de zondagsrust is? Is dat in het N.T. nog steeds een goddelijke verplichting voor heel de dag, of staat het rusten van je werk vooral in het kader van het samenkomen in de erediensten?

De discussie vond plaats in een broederlijke sfeer en was ook diepgaand. Omdat de klok uiteindelijk zaterdagmiddag vier uur aanwees, besloot de preses om in juni over te gaan tot de laatste ronde.

Ds. L.E. Leefink is predikant van de Gereformeerde Kerk te Nijmegen en op dit moment verslaggever van de Generale Synode

WESOTRONIC

DE OPLOSSING voor kerktelefonie: DKtel
(Draadloze Kerktelefoon via de ether)

De belangrijkste voordelen zijn:

- ✓ geen telefoonkosten / internetaansluiting
- ✓ aanmerkelijk goedkoper dan andere systemen
- ✓ uitstekende geluidskwaliteit
- ✓ eenvoudig en flexibel in gebruik
- ✓ CE gecertificeerd

Al ruim 100 kerken werken met DKtel.
Wij bedanken de kerken voor het in ons gestelde vertrouwen.

Wesotronic B.V.
Nunspeet, Barendrecht
Telefoon 0341 - 271000
www.wesotronic.nl

In samenwerking met sIKN

voor 'n toekomst zonder complicaties

Diabetes (suikerziekte) kan leiden tot complicaties, zoals bv nier-aandoeningen. Onderzoek moet een oplossing brengen voor diabetes. Geef dit onderzoek dat extra zetje in de rug. Voor 'n toekomst zonder complicaties.

Diabetes Fonds Nederland,
Amersfoort. Tel: (033) 46 22 055.

Geef 's voor diabetes

Waarborg voor een verantwoorde fondsenwerving en -besteding

POSTBANK 5766

Werken is géén kinderspel

Wie geeft haar toekomst?

Red een kind van KINDERARBEID

Help al mee voor € 9,- of € 18,- per maand

Tel. 038 - 460 46 48 **www.redeenkind.nl**

Red een Kind helpt al meer dan 36 jaar kinderen in de derde wereld

Red een Kind

George Stephensonstraat 11
8013 NL Zwolle
E-mail info@redeenkind.nl
GIRO 1599333

CBF